

Toplum Nasıl Yozlaşır?

İçeriği Yazan: [Selvihan ÇİĞDEM](#) [1] Zaman: Pzt, 04/01/2010 - 00:00

Yazar: Selvihan ÇİĞDEM

Yakın tarihimiz için büyük bir atılım ve gelişme göstergesi olan cumhuriyetimizin 86. yılında, ondan ve kazanımlarından koar adamlarla uzaklaşmanın burukluğunu yaşıyoruz. Gözlemlere emanet olan ve Atatürk'ün kimsesizlerin kimsesi olarak nitelendirdiği cumhuriyete her zamankinden daha fazla sahip çıkmamız gerektiği kanısındayım. Bunun için de her birey kendi çapında güçlü olmak zorunda ki güçlü toplumu oluşturabilsin. Kendini geliştirmeyen bireylerin meydana getirdiği bilinçsiz toplum, hakların ve yapabileceklerinin farkına varamadığı gibi baskılar tarafından güdülmeye de mahkumdur. Bu alın yazsa da, il, kafa yaparsın? de?i?tirmeyen toplumun gelece?i kaçınılmaz noktadır.

Toplum üzerinde demokrasi olmadan egemenlik kuran güçler, yönetimi kendi soyundan birilerine bırakma sistemini savunurlar. Bu sistemin bazı yönetim biçimlerine göre toplumun, yönetimle ilgili söz söyleme ve herhangi bir talepte bulunma hakkı olmadığı gibi yönetimi eleştirme gibi bir hakkı da yoktur. Bu tür sistemlerde toplum, yöneten ve yönetilen olmak üzere ikiye ayrılır. Yönetilen kesim yönetenlerin izin verdiği şeyler çerçevesinde yaşarlar. Nitekim faşizan yönetimlerde de durum farklıdır. Yöneten kesim, aklını kullandığını iddia eden kesimdir ve yönetilenlerden üstün olduğunu düşündüğü için onlara hükmetmeye, dilediğini

yaptırmaya da hakkı olduğunu savunur. Onlara göre yönetilen kesim ise cahildir. Sadece verilen kararlara uyar ya da uymak için zorlanır. Bu durumda halk örgütlenemez, yönetimle ilgili herhangi bir söz söyleyemez, yapılan yanlışlara karşı gelemez. Hareket ise doğrudan doğruya halkı düzünmekten alı koyar ve onu kadercı bir yapıya hapseder. Akıyla hareket edemeyen yani bilinçli olmayan halk, içinde bulunduğ u durumu kabullenmek zorunda bırakılır. Halk bu duruma getirmenin en etkin silahı ise "din"dir. Tahta sahip olan kimse halkı yönetme gücünü Tanrı'dan aldığı ve bu gücü kullanmanın da sadece kendi soyundan kimselere ait olduğunu halkı inandırır.

Nitekim Osmanlılarda da durum aynıdır. Hâkimiyet iki temel üzerine dayanır: Bunlardan birincisi

Öğretmenlerden önce gelenlerdir. Bu duruma göre Öğretmen Kayı beylerden olmayan diğer beylerden güçlü ve zengin olan. Aynı şekilde bu isimli Osmanlı'nın kuruluşunda Türkmen beylerinden Osman Bey tarafından toplanmışlardır. Tarihî diğer yazılı bir gaz ve cihat emriyle.

Kuruluşundan itibaren kabul edilen bu anlayış yönetimde de etkisini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nin asıl karakteri teokratik olmasıdır. Bir ailede (Hanedan-ı Âli Osman) toplanmış olan hâkimiyet, toplumun dâhinde ve üstünde, beşeri ve dünyevi olmayan bir kaynaktan gelmektedir. Öylece Batı'daki benzerlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de hâkimiyetin sahibi millet değil Tanrı'dır. Halk bu sistemde devletin bir organı değil sadece unsurudur. "Reaya"(halk) çalışır, eker, biçer, asker olur, devletin gelir kaynağını teşkil eder fakat devlet idaresine katılamaz. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, gayesi yani hâkimiyetin kimler tarafından ve nasıl kullanılacağı, devletin nasıl idare edileceği, ferde ve devlete ait kaidelerin tümü hep şîâmi esaslarla açıklanmak istenmiş ve bu esasların tümüne şeriat adı verilmiştir. Şeriat, Tanrı'nın kulları için koymuş olduğu din ve dünya kaideleri olarak kabul edilir. Adalet, devletin sorumluluklarında şeriatın yerine getirilmesidir. Devletin bu ödevini herkesten önce devletin padişahı gerçekleştirir. O, devlet örgütünün beynidir. (Mumuk, 1997: 20)

Osmanlı'nın bu yapıya Tanzimat'ın 3 Kasım 1839'da ilânına ve beraberinde gelen Batılılaşma çabalarına kadar devam etmiştir. Tanzimat'la birlikte Batılı devletlere göre geri olduğunu fark eden Osmanlı, devletin çeşitli kademelerinde yenilik yapmayı kendine görev bilmiştir. Bu yeniliğin bir başka sebebi ise gittikçe yayılan milliyetçilik hareketleriyle hak talep eden azınlıkların bünyesinde tutabilme çabasıdır. Yeniliğe askerlik alanında başlayan Osmanlı bu hareketiyle kapalı bir toplum olmaktan çökan kapıya da aralıyordu. Ayrıca Avrupa'ya giderek Batı kültürünü yakından tanıma fırsatı bulan aydınlar, ülkelerine geri döndüklerinde orada yerinde yapılarak öğrendikleri bilgilerle 600 senelik geleneğin ters giden birtakım uygulamalarına karşı çöuma ve onu şiddetle eleştirme fırsatı da buldular. Fakat yenilikler yapılırken göz ardı edilen bir durum vardı. O da Batı'ya çada bir seviyeye getiren siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik basamaklardan Osmanlı'nın geçmemesiydi. Bu yüzden yapılan yenilikler tabanında bilinçlenmeye önem vermediği için tepeden inme olmuştur. Tanzimatçılar'ın "Halka fazla önem vermemeleri ve imparatorlukta ki diğer bütün sorumlulardan kendilerini üstün görmeleri" bunu doğrular niteliktedir. Tanzimat sonrasındaki modernleşme çabalarının halk katında benimsenmesini beklemek gibi zaman kaybettirecek bir anlayışta da olmamışlardır. Bunun için gerçekte zaman da yoktu. Yapılması gerekenler acilen gerçekleştirilmesinin gerekli olduğunu inanılan şeylerdi. Bu nedenle Mustafa Reşid Paşa ve arkadaşları sorunlara "Kameralist" bir yaklaşıma göstermekteydiler. Bir başka deyişle Ortaçağ Avrupa'sında aydınların izledikleri ya da Prusya ve Avusturya imparatorlukları'nın yaptığı gibi merkezi otoriteyi güçlendirmeyi amaçlıyorlardı. Bu nedenle toplumu aşırı özgürlüklere bozmak yerine daha kontrollü bir açılım yapmak ve asıl amaç olarak devleti güçlendirmek ve

böylece kötüye gidi?i durdurmaya? hedef alm??lard?. Böyle bir anlay??ta ordu ve bürokrasinin güçlendirilmesi yap?lmak istenenleri gerçekle?tirmede temel öneme sahipti. (Prof. Dr. İlyas Özgün "Tanzimat Sonrası Osmanlı Açılımlarında Çeşitleniş Sorunu ve

Osmanlı? hâkimiyetine ve k?saca Tanzimat'a da de?indikten sonra Bat?'n?n da nas?l bir süreçten geçti?ine de?inmekte fayda var.

Günümüzde ço?ulcu demokrasiye sahip ülkelerin geçmi?te feodal toplum yap?s?na dayand??? bilinmektedir. Siyasal olarak feodalite, çok merkezli bir iktidar? ifade eder. Yani merkezsiz iktidar s?n?rland?r?lm??, yerel yönetim güçleri merkez kar??s?nda önemli ölçüde ba??ms?zla?t?r?lm??lard?. ?ktidar; aristokrasi, krall?k, kilise ve özerk yerle?im birimlerince payla??l?r. Feodalite'de ekonomik yön siyasal yönle iç içe geçmi?tir. Yerel siyasal gücün sahibi genellikle o yörenin ekonomik gücünü de elinde tutmaktadı?r. Temel ekonomik etkinlik tar?mdır. Yerle?me birimleri k?rsal ve kentsel olarak ikiye ayr?lm??t?r. K?rsalda feodal bey ve eme?i kar??l??? çal??t?r?lan serfler ya?amaktadı?r. Feodal dönemin sonuna do?ru, feodal bey serften emek geliri yerine ürün geliri daha sonralar? da ürün geliri yerine para geliri sa?lamaya ba?lam??lard?. Böylece serfin elinde para birikmesi, hem özgürle?mesini hem de kente göç etmesi sürecini ba?latm??t?r.

Kentlerde ise feodal aristokrasi ve o zamana de?in lonca sistemi çevresinde örgütlenmi? zanaatkâr tabakası ya?amaktadı?r. K?rsal kesimden kente göçün sonunda nüfusun artması sonucu toplumda talep de artm??, ticaret kent alan?ndan k?rsal alana do?ru yay?lmaya ba?lam??, buna ba?lı? olarak da s?n?rlı? üretime dayalı? lonca sistemi de bu talep kar??s?nda etkinli?ini ve yeterlili?ini yitirmi?tir. Bu üretim biçiminin bozulması?na ko?ut olarak feodal beyler ve kilisenin toplum üzerindeki etkinli?i zayı?flarken, hukuksal güvencesi olmay???ndan ve ticaret olanakları?nın elveri?sizli?inden tüccar kesimi feodal beye ve kiliseye kar??

Geçti? döneminden sonra XI. yüzy?lda kilisenin etkisinin ortadan kalkması?yla bir yandan uluslararası ili?kilerde güç dengesi belirleyici ö?e olurken öte yandan devlet laikle?mi?, evrensel ayd?nlanma ça??ı ba?lam??t?r. XII. yüzy?lda merkeziyetçi krallar?n deste?iyle ortaya ç?kan burjuvazi ise, onun gölgesinde ya?amak istemeyecektir. XIII. yüzy?lda burjuvazinin ç?karları?n? devlet koruyamaz hale gelmi?, böylece bir zamanlar destekçisi oldu?u Kral?', kendisi için gerekli özgürlük ve mülkiyetin korunması?nda tehlikeli gören burjuvazi, bir tabaka olmaktan ç?k?p s?n?f haline dönmü?, artık kendi iktidarı?n? kurmanın yolları?nı aramaya ba?lam??t?r. Böylece ulusçuluk, demokrasi ve kapitalizm kavramları? burjuvazi için özde?le?mi?tir. Kral?n gücünün ortadan kalkması?yla, bireysel özgürlükleri korumak ve bireylerin üstünde olmayan bir yasa koyucuya gereksinim duyulmu?, kuramsal anlatı?m?n? J.J. Rousseau'da bulan, bireylerin öz iradelerinin, genel iradede ba?ka bir ?ey olmad????

Böylece, iktidarı?n kayna?? Tanrı?'dan (kilisenin üstünlü?ü) ki?iye (kral?n üstünlü?ü), ki?iden de ulusa geçmi? oldu.

Osmanlı?'nın gelenekçi yap?s? Bat?'nın geçirdi?i bu a?amaları? geçirmesini engellemedi? hatta h?zla kalk?n?p gelişmesinin de önünü kapam??t?r. Osmanlı?'nın bu gelenekçi yap?s?nı? inceleyecek olursak as?l dönüm noktası?nı? hilafetin kabulüyle ya?and??? görülür. Bu sayede teokratik monar?ye dönü?en yap?s? hukuk sistemini de etkilemedi?; al?nan kararları?n yürürlü?e

girmesi için ?eriata uygun olup olmad???na bak?lm??t?r. Sadece hukuk sisteminde de?il e?itimde de dinin etkisi yüksek oranda görölmeye ba?lam??t?r. Önceleri pozitif bilimlerle ders veren medreseler, ilmiye s?n?f?n?n da yozla?arak yeniliklere kar?? ç?kmas? ile bilimi bir kenara iterek dini öne ç?kartm??t?r. ?üphelessiz bu tutum, Türklerin as?rlard?r sahip oldu?u kültürünü de baltalam??t?r. En aç?k örne?i de Türk dilinde görülen Arapça-Farsça k?rmas? Osmanlı?ca'n?n do?u?udur. Böylece devletle halk?n aras?na yüzy?llar sürecektir. Bu uçurum Frans?z ?htilâl'n?n getirdi?i milliyetçilik ak?m?n?n görmezden gelinmesiyle derinle?ecek, yapay bir ümmetçilik kavram? ile halk bir arada tutulmaya çal???İsa da ba?arılı? olunamayacaktır.

Osmanlı'da feodal yap?n?n olmamas?, t?mar sisteminin yerle?ti?i ve halk?n kay?ts?z ?arts?z sonradan halife s?fat?na sahip olacak sultana ba?lı?lık göstermesi halk?n çe?itli ?ekillerde yönetim aray???lar?n? engellemiştir. Toplumdan kopuk, halk? "kul" olarak gören ümmetçi yap? ile kültürün yozlaşması ve bilimden uzaklaşma, sayd???m?z bu en son neden ile Osmanlı'da kapalı bir toplum yap?s? oluşmuştur. Bu yüzden Batı'da bir çağın kapanıp bir çağın açılmasına neden olan Fransız ?htilâl'na kay?ts?z kalınm??, Sanayi Devrimi'ne s?rt çevrilmi?, "Aydınlanma Çağı" diye nitelendirilen zaman dilimi kavranamam??t?r. Ta ki co?rafi ke?iflerin de katkılarıyla ekonomik anlamda Batı'nın geli?erek kapitalist yaklaşımla ürettiklerine pazar arayana ve yeni sömürgeler elde etmeye çalşı?ana dek.

Fakat Batı sadece ekonomik alanda değil bilim ve teknikte olduğu gibi sosyal ve kültürel alanda da kendini geli?tirmiştir. Matbaanın bulunmasıyla kutsal kitapların farklı dillerde çoaltılması halkın aydınlanmasıyla ç???r açtı. Kiliselere ve dolayısıyla papaya olan güven sarsıldı. Çe?itli alanlarda yazılan kitaplar hızla bir ?ekilde çoaltıldı ve yayıldı. Okuma yazma oranında hızla bir artış gerçekleşti. Kilisenin baskısından kurtulan bilimsel ve teknik araştırmalar hızla kazandı. Modern e?itimin temelleri atıldı. Rönesans ve Reform'un bilgi birikimiyle sanat, edebiyat, felsefe alanlarında çalşı?malar gerçekleştirildi. Gelenekler yargılandı, kimileri kökünden sarsıldı. Aklın ve mantığın insan yaşamındaki yeri ve önemi tartışıldı. Avrupa'da tüm bunlar yaşanırken Osmanlı'ya ise matbaa iki yüz yıl sonra geldi. Ve o tarihlerde Avrupa'da binlerce kitap basılmıştı.

Osmanlı'nın çöküşünü hazırlayan nedenler, yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluştuyordu. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Avrupa'yı medeniyetletirirken kapitalizmin nedenleri kavrayarak yine ona karşı ayakta durabilirdi. Mustafa Kemal'in yaptığı devrimler burada önemli rol oynamaktadı. Batılılaşmadan Batı'nın medeniyetini örnek almak, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma hamlesine ivme kazandıracaktı. Bu konuda "Neden Batı'ya benzemek zorundayız?" gibi ökü? altında buza?ı arayan ç?karşımlar? öne sunanlara karşı?lık ?unlar? belirtmekte yarar olduğunu düşünüyorum. Ortaça? kiliselerine, engizisyonuna karşı ç?kan aydınlar, düşünürler, bilim insanları yüzyıllarca bunlardan kurtulmak için mücadele verdi. Kimileri i?kence gördü, kimileri sürüldü, kimileri idama mahkûm edildi. Fakat sonunda öyle bir dönem geldi ki "aydınlanma ve bilinçlenme" kaçınılmaz oldu. Önünde ne kilise durabildi ne de papa. Sonunda bilim kazandı. Bunu kabullenmek demek elbette ki Batı'nın kültürünü yaşamak değildi, ama Mustafa Kemal'in de dedi?i gibi gözümüzü kapatıp dünyada sadece biz varmı?z gibi yaşamazdık. Çağdaşlık, bilim nerdeyse gidip oradan almayı gerektirirdi. Cumhuriyetin erdemi medeni hayat sürmektir. 1923 Aydınlanması bunu gerçekleştirdi. Ya sonrasında?

Sonras? malum, 10 Kas?m saat dokuzu alt? ge?eden itibaren saat ters y?ne i?lemeye ba?lad?. 1923 Ayd?nlanmas?yla kat edilen onca mesafe, gidilecek o kadar yer varken, geri y?r?meye ba?land?. Atat?rk ilkelerinden ve gen? T?rkiye Cumhuriyeti'nin kazan?mlar? olan devrimlerden h?zla uzakla??ld?. Cehalet bilimin ?n?ne ge?ti. Yollar, k?pr?ler, barajlar yap?lmad? ya da ?ok ge? yap?ld?. Ad?m ba?? okul, hastane, halkevi, k?t?phane yap?lmas? gerekirken; camiler, yer alt? cemaat evleri, Kuran kurslar? a?ld?, bunlara g?z yumuldu. "Toprak Reformu" rafa kalkt?. "K?y Enstit?leri" kapat?ld?. K?y-kent projesi uygulanmad?. ?retmenlerin gidemedi?i yerler a?alara, ?eyhlere teslim edildi. Hukukun de?il t?relerin s?z? ge?ti. ?eriat?n kesti?i parmak ac?maz denildi. Oysa kesilen parmak olmad? hi?bir zaman. Kulluktan vatanda?l??a, ?mmetten millete ge?mekte olan "ULUS"un ?ah damar? oldu. ?mam-hatipler arka bah?e yap?ld?. Diyanet ??leri Ba?kanl???'n?n b?t?gesi bakanl?klar?nkini ge?ti. Kara ?ar?af kad?na giydirilmedi sadece; beyinlerin de ?st? kapat?ld? d???n?lmemesi i?in. Bir?ok Bat?l? kad?ndan ?ok daha ?nce, haklar?n? kazanan kad?n tekrar geri plana itildi. Ki?i hak ve ?zg?rl?kleri k?k?nden kaz?ld?, yerini fa?ist-kapitalist d?zen ald?.

12 Eylül Türkiye tarihi aç?ş?ndan fa?istli?in milad? ediledursun, bu tarihe bizi nelerin getirdi?ini de ?apkam?z? önümüze al?p dü?ünmekte fayda var. Geçmi?te yap?lan hatalar?n izleri ?üphesiz bu günlere kadar gelmi?tir. Çünkü yap?lan hatalar?n –üç be? çapulcu gözüyle bak?lmas? sonucu- üst üste birikmesi bizi bu günlere ta??d?. Bir sonra gelen kendinden öncekini geçti. “Benim memurum i?ini bilir” zihniyeti “Anan? da al git” ne halin varsa gör yeni sürümüne dönü?tü. AKP’nin hamuruna bakt???m?zda kimlerin izi yok ki? Odunu milletvekili seçtiren Adnan Menderes’ten; raylara komünist icad? gözüyle bak?p, s?rf IMF’ye yaranma u?runa her yeri asfaltlayan Turgut Özal’dan; “Bana sa?c?lar suç i?liyor dedirtemezsiniz” diyen Süleyman Demirel’den; Gümrük Birli?i ile bizi yeniden kapitülasyona boyun e?diren Tansu Çiller’den; “Siz ne mutlu Türk’üm diyene dersenez, buradaki de ne mutlu Kürdüm diyene, der” diye ulus bütünlü?ünü bozmaya çal??an Necmettin Erbakan’dan; hiçbir hükümetin açmad??? kadar imam-hatip aç?lmas?na göz yuman Bülent Ecevit’ten; meclise girme hakk?n? kaybetmi?ken, yeniden milletvekili seçilmesinde büyük rol oynayan Deniz Baykal’dan bir parça ta??yor Türkiye Cumhuriyeti’nin Ba?bakan? oldu?unu iddia eden ?ah?s. Bu gün vatan?n sat?lmas?nda, halk?n s?rt?ndan gemicikler al?nmas?nda, bölünmenin s?radan bir sözmü? gibi telaffuz edilmesinde i?te tüm bu sayd?klar?m?zdan parçalar var.

Lord Kinnross, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya ge?i?i bu ge?i?in zaman? ve haz?rl?klar? ile ilgili olarak ?oyle bir yarg?ya var?yor:

“Mustafa Kemal, böyle bir karar? aceleyle verecek adam de?ildi. Tehlikeli bir oyuna girdi?eydi. Durumu her aç?dan, her ?eyi tartarak incelemek gerekiyordu. Plan?n? yapmak, arkadaş?lar?n? kendi görüşüne inandı?ır?p kararlar?n? sa?lamla?t?rmak ve direnmenin dayanaca?? ideolojik temele hem kendi hem de onlar?n kafas?nda belirli bir biçim vermek için daha zaman gerekiyordu. Hâlâ padi?ahtan, ?tilâf Devletleri’nden, Tanrı’dan ya da buna benzer başka bir kaynaktan bir ?eyler uman ki?iler çoktu. Dü?mana kuvvetle karşı koymaktan başka ç?kar yol olmadı??n?n anla??lması için olaylar?n ve kafalar?n daha gelişmesi gerekiyordu.”

Bir milleti millet yapan en büyük erdemin kendi kendini yönetebilece?i bir sistemde var olmas? ve sesini duyurmas? oldu?unu savunan Mustafa Kemal'in hâlâ Osmanlı'nın etkisinden

kurtulamayan arkadaşlar?, O'nu davasında yar? yolda bırakmışlard?. Mustafa Kemal Söylev'inde onlar için: ...Ulusal Savag'a kilitte baslayan yolcularda kilitleri, giden ulusal yapının bugünkü cumhuriyet pasaportuna dek uzayan getirmelerinde, kendi dilince ve ruh yeteneklerinin koruma anı bittirice bana atarmaya ve karşı almaya başlamışlardır..."-Diyi İhtisatçı (Söylev, Vakıfdeğışi, 26.Baskı, s.43)

Yüzyıllar boyunca hanedan kilerince yönetilmeye alımm? bir milletin cumhuriyeti benimsemesi elbette kolay olmayacakt?. O günün zorlu şartlarında Mustafa Kemal bunu ba?ard?. Fakat bugün görülüyor ki 86 yıldır cumhuriyeti içine sindiremeyenler hâlâ koyun gibi güdülmenin özlemini çekmekte. Hem de cumhuriyetin getirdiklerinden faydalanarak. Milletin yozlaşması için cumhuriyetten ve demokrasiden uzaklaşması yeterli olacaktır. Ba?ka söze gerek var mı?

[\[Bu yazı, Politika Dergisi Sayı 19'da yer almıttır. Tüm fazladan özellikleri ile özgün sayıyı indirmenizi öneririz. Sayı 19'u indirmek için buraya tıklayınız.\]](#) ^[2] iletisim@PolitikaDergisi.com

Yorumlar

- [Güncel](#) [3]

Kaynak URL (16/05/2024 - 12:32 tarihinde yazdırıldı):

<http://www.politikadergisi.com/makale/toplum-nasil-yozlasir>

Bağlantılar:

[1] <http://www.politikadergisi.com/pd-uye/selvihan-cigdem>

[2] <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/PD19.zip>

[3] <http://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>